

8

Stemmingen moties Actief donorregistratiesysteem

Aan de orde zijn de **stemmingen over moties**, ingediend bij de behandeling van het **Voorstel van wet van het lid Pia Dijkstra tot wijziging van de Wet op de orgaandonatie in verband met het opnemen van een actief donorregistratiesysteem**,

te weten:

- de gewijzigde motie-Nooren c.s. over het opstellen van een kwaliteitsstandaard voor transplantatiezorg (33506, letter S, was letter Q);
- de motie-Koffeman/Teunissen over het vastleggen in een novelle van de in de Eerste Kamer gevraagde en toegezegde kernnormen (33506, letter T).

(Zie vergadering van heden.)

De voorzitter:

Aan de orde zijn de stemmingen. Hebben alle leden de presentielijst getekend? Dat is kennelijk het geval.

Zoals eerder gezegd, stemmen we eerst hoofdelijk over de motie-Koffeman/Teunissen (33506, letter T). Indien de leden een stemverklaring willen afleggen over deze motie, mogen ze dat meteen ook doen over de motie-Nooren c.s. en over het wetsvoorstel. Dat geldt voor iedereen die een stemverklaring wil afleggen.

Ik geef gelegenheid tot het afleggen van stemverklaringen vooraf.

Mevrouw **Bredenoord** (D66):

Dank u wel, voorzitter. Ik leg graag een stemverklaring af over de gewijzigde motie-Nooren, vervolgens over de motie-Koffeman en daarna over het wetsvoorstel.

Ik begin graag met de gewijzigde motie-Nooren. We hebben het er net uitgebreid over gehad. De gewijzigde motie-Nooren roept de regering op om naast de verplichtingen voor artsen die in de wet geregeld zijn, met het veld in overleg te treden over een kwaliteitsstandaard voor de transplantatiezorg met aandacht voor de rolverdeling voor artsen en nabestaanden. Zowel uit de debatten die we in deze Kamer hebben gevoerd als uit de brief van mevrouw Dijkstra en de reactie van de medische beroepsvereniging KNMG blijkt de behoefte om de huidige werkwijze ten aanzien van nabestaanden in de transplantatiezorg vast te leggen in een uniforme kwaliteitsstandaard. En dat is precies de strekking van deze motie. Dit is, zoals gezegd, een verfijning en verduidelijking van bestaande kernnormen uit de Wet op de orgaandonatie en het initiatiefvoorstel. De D66-fractie zal deze motie dan ook steunen.

Dan kom ik bij de motie-Koffeman. Uit onze steun voor de motie-Nooren kan al worden afgeleid dat wij de motie-Koffeman niet zullen steunen. De fractie deelt de overwegingen in de motie niet en is overigens van mening dat een

novelle van die strekking de staatrechtelijke grenzen overschrijdt.

Tot slot graag nog een stemverklaring over het wetsvoorstel. Zoals eerder aangegeven, zullen de leden van de D66-fractie het wetsvoorstel steunen. Wij zijn ons bewust van de maatschappelijke discussie en de gevoeligheid van het wetsvoorstel en wij benadrukken dat indien het wetsvoorstel wordt aangenomen, een zorgvuldige invoering en publiekscampagnes uitermate belangrijk zijn.

Dank u wel.

De voorzitter:

Dank u wel, mevrouw Bredenoord. Dan is nu het woord aan mevrouw Nooren. Niet over uw eigen motie, hè? Dat weet u.

Mevrouw **Nooren** (PvdA):

Dank u, voorzitter. U leidt ons altijd goed in een debat.

Alle leden van de PvdA-fractie realiseren zich dat er meer potentiële donoren nodig zijn en dat extra inspanningen van belang zijn om dit voor elkaar te krijgen. Voor de PvdA-fractie is het van cruciaal belang dat daarbij voorkomen wordt dat mensen die dat niet willen, donor worden. Het initiatiefwetsvoorstel actieve donorregistratie impliceert een fundamentele wijziging in het donorregistratiesysteem. Uitgangspunt in het wetsvoorstel is dat eenieder donor is tenzij hij of zij in het donorregister heeft op laten nemen dat hij of zij dat niet wil of die keus in handen legt van anderen. Wij weten nog niet hoeveel mensen hun voorkeur niet kenbaar zullen maken en wat daarvan de oorzaken zijn. De PvdA-fractie is blij dat na de brief van de initiatiefneemster en een goed en intensief debat helder is geworden dat bij ernstige bezwaren van nabestaanden geen donatie plaatsvindt, dat er extra aandacht komt voor voorlichting aan kwetsbare mensen, en dat iedereen op maat geïnformeerd wordt en individueel begeleiding kan krijgen bij registratie. Als de motie die mijn fractie met een aantal andere partijen heeft ingediend, aangenomen wordt, komt er nog een kwaliteitsstandaard beschikbaar die leidend zal zijn voor de dagelijkse praktijk.

Vijf leden van mijn fractie vinden deze waarborgen toereikend in het licht van de verantwoordelijkheid van de overheid om het beschikbaar komen van extra donororganen te bevorderen. Op basis daarvan gaan zij voor het wetsvoorstel stemmen. Drie leden van de PvdA-fractie zijn van oordeel dat de "wie zwijgt, stemt toe"-aanpak van dit wetsvoorstel fundamenteel onjuist is. Ook een burger die zich niet uitspreekt, heeft recht op onaantastbaarheid van zijn of haar lichaam. Dit grondwettelijke recht wordt in het voorgestelde systeem door de overheid geschonden, zo oordelen drie leden van mijn fractie. Zij zullen daarom tegen het wetsvoorstel stemmen.

Wellicht ten overvloede: alle leden van mijn fractie stemmen voor de motie die wij hebben ingediend en stemmen tegen de motie-Koffeman.

De voorzitter:

Dank u wel, mevrouw Nooren. Dan is nu het woord aan mevrouw Martens.

Mevrouw Martens (CDA):

Voorzitter. Onze fractie ziet het belang van meer donaties, meer bewuste keuzes en meer registraties. Onze fractie constateert ook dat het verloop van het debat eerder tot vertroebeling dan tot helderheid leek te leiden. Onze fractie betreurt dat. Een meerderheid van onze fractie ziet grote en principiële bezwaren tegen dit wetsontwerp en acht de inbreuk op het grondrecht, te weten de onaantastbaarheid van het lichaam, zoals vastgelegd in artikel 11 van onze Grondwet, niet te rechtvaardigen. Bovendien vinden deze leden het wetsvoorstel en de daarbij gegeven toelichting wetgevingstechnisch van onvoldoende kwaliteit. Vier leden van onze fractie zijn van oordeel dat het voorgestelde opt-outsysteem van donorregistratie een gerechtvaardigde inbreuk op een of meer grondrechten moet worden geacht, mede gelet op het doel, namelijk levens redden. Deze vier zullen derhalve voor het initiatiefwetsontwerp stemmen. Dezelfde verdeling geldt voor de motie-Koffeman. Onze gehele fractie zal tegen de motie-Nooren stemmen.

De voorzitter:

Dank u wel, mevrouw Martens. Het woord is aan mevrouw Strik.

Mevrouw Strik (GroenLinks):

Voorzitter. Ik heb in derde termijn al uitgelegd waarom mijn fractie voorstander is van de motie-Nooren cum suis en waarom wij tegen de motie-Koffeman zullen stemmen. In ieder geval lag impliciet in mijn verhaal besloten dat wij vinden dat de processen die gewaarborgd moeten worden, juist via protocollen moeten worden geregeld en niet in de wet moeten worden opgenomen, in ieder geval niet op dit moment.

Dan over het wetsvoorstel zelf. Mijn fractie is ervan tuigd dat de voorgestelde wijziging van de donorwet kan leiden tot een grotere beschikbaarheid van donororganen en daarom ook meer levens kan redden, en tot meer bewuste keuzes over het al dan niet doneren. Wij beseffen echter ook dat dit tot op zekere hoogte een inperking kan vormen van de lichamelijke integriteit. Wij hebben daarin een afweging gemaakt. Zoals ik al eerder heb aangekondigd – het is dus geen verrassing – is deze verschillend uitgevallen onder de fractieleden. Drie senatoren vinden het voorstel over het registratiesysteem geoorloofd vanwege het maatschappelijk belang van het wetsvoorstel, mits is voldaan aan de voorlichting en er een lichte bewijslast geldt voor de aannemelijkheidseis om aan te geven dat de wens niet juist is geregistreerd. Daarover hebben we in het debat voldoende toezeggingen gekregen van de minister en de initiatiefnemer. Deze drie leden zullen dus voor het wetsvoorstel stemmen. Een van de fractieleden vindt dat de beslissing over iemands lichaam alleen door die persoon zelf of door de nabestaanden kan worden genomen en niet door de overheid. Dat lid zal tegen het wetsvoorstel stemmen.

De voorzitter:

Dank u wel, mevrouw Strik. Mevrouw Baay heeft het woord.

Mevrouw Baay-Timmerman (50PLUS):

Voorzitter. Wij hebben de motie-Nooren meeondertekend, dus zal onze fractie uiteraard voorstemmen.

Gelet op de inhoud van de overwegingen in de motie-Koffeman zal onze fractie tegen deze motie stemmen.

En dan het wetsvoorstel zelf. De fractie van 50PLUS heeft zich na alle discussies diepgaand en in volledige harmonie beraden over haar standpunt. Een deel van de fractie vindt dat dit wetsvoorstel een te grote inbreuk maakt op het recht op de onaantastbaarheid van het menselijk lichaam, zoals dat is verankerd in artikel 11 van de Grondwet. Dat deel van de fractie meent dat onvoldoende garanties zijn ingebouwd dat er geen donortransplantatie zal plaatsvinden zonder instemming van de donor en diens nabestaanden. Daarom zal het lid Baay tegenstemmen. Een ander deel van de fractie meent dat dit wetsvoorstel de kans biedt dat voorkomen wordt dat jaarlijks meer dan 100 onnodige sterfgevallen zullen plaatsvinden. Dat deel van de fractie meent dat er voldoende garanties zijn ingebouwd dat er geen donortransplantatie zal plaatsvinden zonder de instemming van de donor en diens nabestaanden. Daarom zal het lid Nagel voorstemmen.

Dank u.

De voorzitter:

Dank u wel, mevrouw Baay. Mijnheer Ten Hoeve.

De heer Ten Hoeve (OSF):

Voorzitter. Ik zou op zichzelf niet veel bezwaar hebben tegen een novelle, maar de motie-Koffeman bevat een aantal overwegingen waar ik mij niet in kan vinden. De eerste overweging luidt dat het wetsvoorstel onvoldoende waarborgen biedt voor de invloed van nabestaanden van donoren. Ik meen dat de brief en de uitlatingen van de indienster en ook de toezeggingen van de minister nu vanmiddag voldoende waarborgen bieden. Als daar de motie-Nooren c.s. nog bij komt, als die aangenomen wordt, is dat nog een extra waarborg. Dit argument gaat, lijkt mij, dus niet op. De twee laatste overwegingen suggereren dat geprobeerd wordt in gedelegeerde regelgeving vast te leggen wat eigenlijk in een wet zou horen. Daar lijkt mij helemaal geen sprake van. Dus deze twee overwegingen slaan naar mijn gevoel de plank mis. Ik zal dus tegen deze motie stemmen.

Het is duidelijk dat ik voor onze eigen motie, de motie-Nooren c.s., zal stemmen. Daar heb ik ook genoeg over gezegd. Wat het wetsvoorstel betreft, kom ik terug op wat ik net zei over de eerste overweging in de motie van de heer Koffeman. Ik denk dat met alles wat gepasseerd is, wat gezegd is door de indienster en ook door de minister, ruim voldoende waarborgen voor de uiteindelijk totale invloed van de nabestaanden geschapen is. Ik zal dus voor de wet stemmen.

De voorzitter:

Dank u wel, mijnheer Ten Hoeve. Ik kijk nog even rond.
Mijnheer De Grave.

De heer De Grave (VVD):

Mevrouw de voorzitter. Allereerst over de motie-Nooren c.s. Een deel van de fractie van de VVD blijft toch twijfel houden of deze motie er toch niet toe zal leiden dat het via lagere regelgeving tot verduidelijking en invulling van de wet komt. Daar hebben zij onoverkomelijke bezwaren tegen. Een ander deel van de fractie is, gelet op de duidelijke toezeggingen en de reactie van de minister en de initiatiefnemer, van oordeel dat dat risico er niet is, en dat het dus alleen maar gaat over procedureafspraken en richting geven aan de invulling van normen in de praktijk en zal dus voor de motie stemmen.

Dan, mevrouw de voorzitter, over de wet. Zoals bekend zullen de dertien leden van de VVD-fractie individueel stemmen na de afweging die zij voor zichzelf hebben gemaakt. Vanmorgen is ieders definitieve stemgedrag besproken. Zeven leden van de VVD-fractie zullen hun stem niet aan het initiatiefvoorstel kunnen geven. Naast principiële, juridische — waaronder het gebruikmaken van een wetsfictie — en ethische overwegingen geldt daarbij voor deze leden dat zij van oordeel zijn dat het voorstel de toets van subsidiariteit en proportionaliteit niet kan doorstaan. Het doel van meer beschikbare orgaandonoren is daarbij onomstreden, maar gelet op de grote onzekerheden of en, zo ja, in welke mate dit initiatiefvoorstel hieraan zal bijdragen, kunnen deze leden het voorstel niet steunen. Zij menen dat er nog voldoende andere instrumenten zijn om te komen tot vergroting van het aantal orgaandonoren, waarbij zij vooral denken aan confrontatie van iedere meerderjarige Nederlander met haar of zijn inschrijving in het donorregister bij elke aanvraag van een paspoort of rijbewijs als weergegeven in artikel 10b van het initiatiefwetsvoorstel. Zij roepen de minister op om mocht het initiatiefvoorstel worden verworpen, onverwijld met voorstellen te komen om dit wettelijk te regelen.

Zes leden van de VVD-fractie zullen, alles afwegende, voor het initiatiefvoorstel stemmen. Zij zijn tot de conclusie gekomen dat het voorstel de toets van subsidiariteit en proportionaliteit kan doorstaan. Zij menen dat, gelet op het grote tekort aan orgaandonoren in Nederland en de belangen daarmee voor diegenen van wie de gezondheid afhankelijk is van het beschikbaar zijn van te transporteren organen, twintig jaar na invoering van de huidige Wet op de orgaandonatie invoering van een gematigde vorm van ADR proportioneel is. Ook oordelend vanuit het subsidiariteitsbeginsel komen deze leden tot een positieve conclusie. Hoewel de mate waarin het initiatiefvoorstel zal bijdragen aan het vermeerderen van het aantal beschikbare organen voor donatie niet zeker is, zijn er toch veel indicaties, ook uit het buitenland, dat dit het geval zal zijn dan wel — en dat vinden deze leden van groot belang — dat het voorstel zal bijdragen aan het verminderen van het grote aantal mensen, namelijk 60% van de meerderjarige Nederlanders, die nu niet geregistreerd staan. Redenerend vanuit het zelfbeschikkingsrecht menen deze leden dat het maken van een eigen keuze door een potentiële donor te verkiezen valt boven de huidige praktijk, waarbij in vele gevallen de keuze

bij de nabestaanden komt te liggen zonder dat deze weten wat de betrokkene zelf zou hebben gewild.

De voorzitter:

Dank u wel, mijnheer De Grave. Mijnheer Don.

De heer Don (SP):

Voorzitter. Allereerst wil ik u bedanken voor het constructieve debat van de laatste weken. Wij zullen tegen de motie van de heer Koffeman stemmen. Het debat heeft duidelijk genoeg waarborgen gegeven voor de positie van de nabestaanden en de uitgangspunten die daarbij gehanteerd zullen worden. We zullen voor onze eigen motie, de motie-Nooren c.s., stemmen.

En ten aanzien van de wet. Deze wet helpt meer mensen een keuze te maken over orgaandonatie. Door deze wet worden minder nabestaanden met een haast onmogelijke keuze geconfronteerd. Meer donororganen zullen ter beschikking komen waardoor minder mensen die op een wachtlijst staan, zullen overlijden en meer mensen een betere kans op een goed leven zullen krijgen. Daarom zijn wij voor deze wet. Eén lid van onze fractie wil om politieke redenen niet tegen deze wet stemmen maar kan er vanwege persoonlijke overtuiging niet voor stemmen. Dit lid is daarom vandaag niet bij deze stemming aanwezig.

De voorzitter:

Dank u wel, mijnheer Don. Ik kijk nog even rond.

Dan gaan we nu over tot de stemming over de motie-Koffeman c.s.

In stemming komt de motie-Koffeman c.s. (33506, letter T).

Vóór stemmen de leden: Koffeman, Kuiper, Martens, Van Rij, Rombouts, Schalk, Teunissen, De Vries-Leggedoor, Atsma, Van Bijsterveld, Bikker, Brinkman, Diederik van Dijk, Ester en Flierman.

Tegen stemmen de leden: Niek Jan van Kesteren, Ton van Kesteren, Klip-Martin, Knapien, Knip, Köhler, Kok, Kox, Lintmeijer, Lokin-Sassen, Meijer, Nagel, Nooren, Oomen-Ruijten, Overbeek, Pijlman, Postema, Prast, Rinnooy Kan, Ruers, Schaap, Schaper, Schnabel, Schouwenaar, Sent, Sini, Van der Sluijs, Stienen, Van Strien, Strik, Van de Ven, Verheijen, Vlietstra, Vos, Wezel, Van Zandbrink, Aardema, Van Apeldoorn, Baay-Timmerman, Backer, Beuving, Bredenoord, Broekers-Knol, Bruijn, De Bruijn-Wezeman, Dercksen, Peter van Dijk, Don, Duthler, Engels, Faber-van de Klashorst, Ganzevoort, De Graaf, De Grave, Van Hattem, Ten Hoeve, Huijbregts-Schiedon, Jorritsma-Lebbink en Van Kappen.

De voorzitter:

Ik constateer dat deze motie met 15 tegen 59 stemmen is verworpen.

In stemming komt de gewijzigde motie-Nooren c.s. (33506, letter S, was letter Q).

Vóór stemmen de leden: Wezel, Van Zandbrink, Van Apeldoorn, Baay-Timmerman, Backer, Beuving, Bredenoord,

Bruijn, De Bruijn-Wezeman, Don, Engels, Ganzevoort, De Graaf, De Grave, Ten Hoeve, Huijbregts-Schiedon, Jorritsma-Lebbink, Köhler, Kox, Lintmeijer, Meijer, Nagel, Nooren, Overbeek, Pijlman, Postema, Prast, Rinnooy Kan, Ruers, Schaper, Schnabel, Sent, Sini, Stienen, Strik, Verheijen, Vlietstra en Vos.

Tegen stemmen de leden: De Vries-Leggedoor, Aardema, Atsma, Van Bijsterveld, Bikker, Brinkman, Broekers-Knol, Dercksen, Peter van Dijk, Diederik van Dijk, Duthler, Ester, Faber-van de Klashorst, Flierman, Van Hattem, Van Kappen, Niek Jan van Kesteren, Ton van Kesteren, Klip-Martin, Knapen, Knip, Koffeman, Kok, Kuiper, Lokin-Sassen, Martens, Oomen-Ruijten, Van Rij, Rombouts, Schaap, Schalk, Schouwenaar, Van der Sluijs, Van Strien, Teunissen en Van de Ven.

De voorzitter:

Ik constateer dat deze gewijzigde motie met 38 tegen 36 stemmen is aangenomen.